

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปศุสัตว์อินทรีย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม การรักษาสมดุลธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ เป็นระบบการผลิตที่เน้นถึงความปลอดภัยของสินค้าเกษตร โดยใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่นหมุนเวียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลีกเลี่ยงการใช้ยา และสารเคมีสังเคราะห์ ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มาจากสิ่งมีชีวิตที่คัดแปรพันธุ์กรรม ลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก คำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ และระบบการผลิตต้องไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัยส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้บริโภคและตัวเกษตรกรเอง ซึ่งการผลิตปศุสัตว์ในระบบเกษตรอินทรีย์ดังกล่าว ก่อให้เกิดสินค้าปศุสัตว์ที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และยังลดมลภาวะต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย

ไก่พื้นเมืองเป็นปศุสัตว์ชนิดหนึ่งที่มีการเลี้ยงมากตามชนบททั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนไก่พื้นเมืองในประเทศทั้งสิ้น 71.21 ล้านตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 27 ของจำนวนไก่ทั้งหมดในประเทศ (ศูนย์สารสนเทศกรมปศุสัตว์ 2553 (ก)) โดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรทุกครัวเรือนเลี้ยงไก่พื้นเมืองประมาณ 10-20 ตัว (เจริญ จันทลักษณ์ 2526; ไชยา อู๋สูงเนิน 2542 และอภิชัย รัตนวราหะ 2534) โดยสภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของไทยเป็นการเลี้ยงในระดับหมู่บ้านของเกษตรกรในชนบทที่เลี้ยงมาเป็นระยะเวลายาวนาน แทบจะเรียกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของครัวเรือน แม้ว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจของไก่พื้นเมืองจะต่ำกว่าพืชหรือสัตว์เศรษฐกิจ จำพวกโค กระบือ สุกร และไก่กระທ แต่ถือได้ว่าเป็นสัตว์เศรษฐกิจของเกษตรกรในชนบท ในแง่ของการเป็นแหล่งอาหาร โปรตีนในครัวเรือน ถ้าเหลือก็จำหน่ายเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว (เจริญ จันทลักษณ์ 2526 และสุวรรณ เกษตรสุวรรณ 2535) การเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในชนบทนั้น เกษตรกรแทบจะไม่ต้องลงทุนในการเลี้ยง มักจะปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ โดยไก่จะออกคุ้ยเขี่ยหาแมลง หนอน ไข่เดือน เสมอาหารเหลือทิ้งจากครัวเรือน และมีการให้อาหารเสริมบ้าง เช่น ข้าวเปลือก ปลายข้าว รำข้าว เป็นต้น หวานโปรยให้ไก่กินเป็นครั้งคราว ไก่พื้นเมืองมีความแข็งแรง ทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ อาศัยหลบนอนในที่ต่าง ๆ เช่น

ได้หมู่บ้าน ตามคันไม้ คอกโค เล้าหมู หรืออยู่ได้ยั้งข้าว เป็นต้น ซึ่งจากจำนวนไก่พื้นเมืองและสภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามธรรมชาติ ถ้าเกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองดังกล่าวให้เข้าสู่การเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ เพื่อให้ผลผลิตจากไก่พื้นเมืองมีความปลอดภัยจากสารเคมี ก็จะทำให้เกษตรกรและผู้บริโภคมีอาหารที่ปลอดภัย ส่งผลดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นการศึกษาการเปรียบเทียบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างของการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองทั้งสองระบบ โดยนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้เข้าสู่ระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเกษตรกรรายย่อยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทั่วไปและสภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป

2.2 เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบระบบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป : กรณีศึกษาในเขตภาคกลาง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมือง การจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปและเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในเขตภาคกลาง

3.2 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์ และเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบปศุสัตว์อินทรีย์ที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์ กรมปศุสัตว์และยังดำเนินการอยู่ในเขตภาคกลาง

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พื้นที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองในเขตภาคกลางในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักสัตวศาสตร์สัตว์และสุขอนามัย 1 และ 7 (สสอ.1 และสสอ.7) ใน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดนครปฐม

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในระหว่างเดือน กุมภาพันธ์-พฤษภาคม พ.ศ. 2554

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 ไก่พื้นเมือง หมายถึง ไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงไว้ตามบ้านเรือนในชนบททั่ว ๆ ไป รวมทั้งไก่พื้นเมืองที่มีการคัดเลือกพันธุ์เป็นสายพันธุ์ไก่ชน เพื่อใช้เป็นอาหารและจำหน่ายเป็นรายได้

4.2 พันธุ์ไก่พื้นเมือง หมายถึง พันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เกษตรกรเลี้ยง ได้แก่ ไก่แจ้ ไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ไก่ชน เช่น ไก่เหลืองหางขาว ไก่ประดู่หางดำ ไก่ลาย เป็นต้น รวมถึงไก่พื้นเมืองถูกผสม เช่น ไก่พม่า ไก่ไขว่ ไก่ป่าก้อย และไก่สามสายพันธุ์ที่ทางกรมปศุสัตว์พัฒนาขึ้น (พันธุ์กบินทร์บุรี) เป็นต้น

4.3 เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ในเขตพื้นที่ภาคกลางที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์

4.4 เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ในเขตพื้นที่ภาคกลางที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์ กรมปศุสัตว์และยังดำเนินการอยู่ โดยปฏิบัติตามขั้นตอนและข้อกำหนดของระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

4.5 ปศุสัตว์อินทรีย์ หมายถึง ระบบการจัดการผลิตปศุสัตว์ที่มีความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่าง ผืนดิน พืช สัตว์ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการทางสรีรวิทยา และพฤติกรรมสัตว์ที่ทำให้เกิดความเครียดต่อสัตว์น้อยที่สุด ส่งเสริมให้สัตว์มีสุขภาพดี เน้นการป้องกันโรคโดยอาศัยการจัดการฟาร์มที่ดี หลีกเลี่ยงการใช้ยาและสารเคมี

4.6 มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ หมายถึง ข้อกำหนดหรือขั้นตอนการปฏิบัติในระดับเกษตรกร โดยกำหนด บทนิยาม หลักการ และข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ สำหรับเป็นข้อกำหนดเงื่อนไขในการขอตรวจรับรองผลผลิตและผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์ (มกอช.9000 เล่ม 2-2548)

4.7 การจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ หมายถึง การจัดการฟาร์มตามข้อกำหนดวิธีการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ได้แก่ 1) แหล่งที่มาของสัตว์ 2) การปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ 3) อาหารสัตว์ 4) การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ 5) การจัดการฟาร์ม 6) การจดบันทึกข้อมูล และ 7) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (มกอช.9000 เล่ม 2-2548)

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทราบข้อมูลที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในเขตภาคกลาง

5.2 เป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายให้กับภาครัฐ นำไปพิจารณาในการส่งเสริมการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามแบบมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ได้อย่างเหมาะสม

5.3 ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในอนาคตต่อไป